

Pogled v svet besed: prepoznavanje raznojezičnosti v prvem triletju osnovne šole: vključevanje literarnih besedil za spodbujanje medkulturnega dialoga in usvajanje jezika

Tatjana VUČAJNK

Univerza v Celovcu (Austria)

Polona LEGVART

Osnovna šola bratov Polančičev v Mariboru (Slovenia)

Abstract

In this paper, we present a bilateral project that focuses on the transfer of cultural content through literary texts in lessons for the acquisition of Slovene and German. Literary texts also include keywords of culture, and as such contribute to the motivation for acquiring neighbouring languages and intercultural dialogue. An additional motivational element is information and communication technology, suitable for primary school age

and thus friendly to the mind of a pupil who through cross-curricular connections experiences the lessons of the neighbouring/foreign language in a pleasant and cognitively stimulating environment.

Keywords: *intercultural dialogue, language acquisition, multilingualism, literary texts, neighborhood language*

(c) Tatjana Vučajnk & Polona Legvart; tatjana.vucajnk@aau.at; polona.legvart@osbp.si

Colloquium: New Philologies, Volume 7, Issue 1 (2022), published online: November 2022

doi: 10.23963/cnp.2022.7.1.8

Stable URL: <https://colloquium.aau.at/index.php/Colloquium/article/view/179>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

1 Uvod

Spodbujanje raznojezičnosti je že del vsakdana, je prispodoba, ki jo lahko povzamemo s frazemom »o tem že ptički na veji čivkajo«. Razvoj medkulturnih, sporazumevalnih in literarnih zmožnosti se odraža že v številnih učnih gradivih, ki pa se v šolskem vsakdanu redko enakomerno prepletajo in uresničujejo.

Razvoj ključnih kompetenc, med katere sodijo pismenost, večjezičnost, matematična, naravoslovna, tehniška in inženirska kompetenca, digitalna kompetenca, osebna, družbena in učna kompetenca, državljska kompetenca, podjetnostna kompetenca, kulturna zavest in izražanje, ni le realna vsakdanost, temveč nuja vsakega posameznika, če se v raznojezični večjezični družbi želi premikati in sporazumevati vsaj na osnovni jezikovni ravni ciljnega jezika, ki si ga je dal za cilj, da ga bo usvojil. Načela Sveta Evrope o raznojezičnosti, pomembnosti manjšinskih in sosedskih jezikov so pogosto motivacija za različne didaktične pristope pri jezikovnem in književnem pouku. Če pogledamo sosednja jezika slovenščino in nemščino, se v obmejnem govornem prostoru Slovenije z Avstrijo (zlasti na avstrijskem Štajerskem) pogosto srečamo z izjavo, da skoraj vsak Slovenec zna nemščino, medtem ko obratno le zelo redko. To opažanje se lahko hitro obrne v nasprotno smer, saj je število učencev, ki se nemščino učijo kot prvi¹ tuji jezik, dokaj nizko. Nemščina se na številnih osnovnih šolah v Sloveniji izvaja kot drugi tuji jezik v okviru izbirnega predmeta (v šolskem letu 2020/2021 se je nemščino tako učilo 24.432² učencev). Na avstrijskem Štajerskem, kjer živi slovensko govoreča manjšina, pa se manjšinski šolski zakon za slovenščino ni realiziral, tako da na šolah poteka izobraževanje v slovenščini, boljše rečeno celoletna/priložnostna tečajna oblika usvajanja jezika, na prostovoljni ravni in je pogosto odvisna od posameznih navdušencev nad slovenščino in Slovenijo. Število učencev, ki se je slovenščino v šol. letu 2020/2021 učilo na avstrijskem Štajerskem v različnih oblikah (izbirni in prosti predmet) in na različnih šolskih stopnjah, je bilo 450³. Prvi tuji jezik je tako postala angleščina, ki prevladuje in izoblikuje šolski vsakdan. Spodbujanje raznojezičnosti, zavedanje različnih jezikov učečih se znotraj učnega jezika, je hvalevredno, prav tako pa potrebuje motiviranega in medkulturno zavedajočega se učitelja, ki tovrstne vsebine uvaja v pouk jezika in književnosti in drugih predmetov oz. vidi učenje jezika širše kot predmet medpredmetnega povezovanja. Izkušnje kažejo, da je potrebno neizmerno

¹ Po podatkih Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport z dne 21. 6. 2021 se je nemščino kot prvi tuji jezik na osnovni šoli v šolskem letu 2020/2021 učilo 4.139 učencev.

² Po podatkih Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport z dne 21. 6. 2021 se je nemščino na osnovni šoli v šolskem letu 2020/2021 učilo 28.571 učencev, kar predstavlja 14,95 odstotka celotne osnovnošolske populacije v Sloveniji.

³ Podatke na prostovoljni ravni zbira Kulturno društvo člen 7 za avstrijsko Štajersko – Pavlova hiša. Posredovano število učencev vključuje tako osnovnošolsko kot srednješolsko raven (na slednji se jih je učilo 76).

spodbujati usvajanje različnih jezikov in uzaveščati prisotnost številnih jezikov. »Če želimo doseči jezikovno raznolikost in razviti raznojezičnost v izobraževanju, moramo, kot je navedeno v Smernicah⁴ (2007, 102), v izobraževanje na lokalni ravni vključiti 1. jezike, ki so prisotni v lokalni skupnosti; 2. jezike, ki so prisotni v šolskem okolju, kjer se učenci tudi najpogosteje v živo srečajo z raznojezičnostjo; 3. sosedske jezike; 4. jezike, ki so z družbo simbolno povezani in so rezultat različnih zgodovinskih ali aktualnih odnosov; 5. jezike, ki so prisotni v medijih.« (Balažic Bulc & Požgaj Hadži 2018, 93)

Izhajamo iz predpostavke, da je raznojezičnost (tako kot usvajanje kulture) potrebno spodbujati in razvijati že od samega začetka usvajanja jezika in ne čakati z usvajanjem le-te do najvišje jezikovne ravni (prim. Skela, 2009). Koncept večjezičnosti naj bi po našem mnenju ne ostajal le v smislu uvajanja angleščine, mogoče celo sosedskega jezika, temveč naj bi spodbujal tudi uzaveščanje različnih prvih jezikov učencev ter tako spodbujal pozitiven odnos do vseh jezikov. Pomembno se nam zdi, da v ospredje vstopa zavedanje o številnih jezikih iz različnih jezikovnih skupin, v tem oziru razumemo tudi pojem raznojezičnosti, kjer gre za sprejemanje in zavedanje raznojezičnosti tudi v smislu različnih jezikov znotraj ene jezikovne skupine, ki se pojavljajo in uporabljajo v razredu, da bi se čim bolj optimiziral komunikacijski potencial (medjezikovno prepletanje⁵).

2 Skupni evropski jezikovni okvir, literarna besedila in kultura

Velika prelomnica v usvajanju jezikov je bil Skupni evropski jezikovni okvir (v nadaljevanju SEJO), 2001, iz katerega se je razvila komunikacijska metoda poučevanja jezikov, ki v ospredje postavlja sporazumevalno zmožnost, usvajanje določenih sporazumevalnih vzorcev, s pomočjo katerih učenci se že zelo zgodaj spregovorijo v ciljnem jeziku. V tem priporočilnem dokumentu se literarna besedila pojavljajo od ravni B2 z opisnikom „razumem sodobno književno prozo“, sicer pa v glavnem na ravneh C. K Skupnemu evropskemu jezikovnemu okviru (slovenski prevod je izšel 2011) je leta 2018 izšel še dodatek „Companion volume“ (v nadaljevanju Dodatek), ki pa še ni dostopen v slovenskem prevodu. Ravno Dodatek je tako „uradno“ umestil literarna besedila v sam koncept usvajanja jezikov na začetniške jezikovne ravni. Tako se pojavijo tri nove lestvice z opisniki od ravni A1: „Reading as a leisure, pri mediaciji pa „Expressing a personal response to creative texts (including literature)“ ter „Analysis and criticism of creative texts (including literature)“.

⁴ Gre za dokument, ki je dostopen v angleščini in francoščini, »From Linguistic Diversity to Plurilingual Education: Guide for the Development of Language Education Policies in Europe«, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802fc1c4>, dostop 28.5.2022.

⁵ Angl. Translanguaging. Več o prevodu na <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/svetovanje/cezjezicnost>, dostop 28.5.2022.

Umestitev opisnikov k mediaciji že samo napoveduje pomen medkulturne sporazumevalne dejavnosti, še zlasti kadar govorimo o literarnih besedilih kot o najvišjem dosežku kulture. S tem se je zapolnila vrzel oziroma zanemarjanje aplikativnih strategij pri posredovanju literarnih in (med)kulturnih vsebin pri jezikovnem pouku. Poučevanje jezika, tako prvega, drugega ali tujega, pomeni tudi poučevanje/posredovanje ter prenos kulture nekega naroda, saj sta jezik in kultura neločljivo povezana:

»Kultura je kompleksna celota, ki vključuje znanje, verovanja, umetnost, moralo, zakon, običaje in vsakršne druge sposobnosti in navade, ki jih človek pridobi kot član družbe« (Šumi 2000, 62).

V medkulturnem dialogu pri razvoju medkulturnih kompetenc, pomenu kulturih vsebin pri sporazumevanju pa sta v učnem gradivu na začetniških jezikovnih ravneh v ospredju pogosto »informativna kultura« (pomembni dogodki, osebnosti, zgodovinska in zemljepisna znanja) ter »vedenjska kultura« (vključuje navade, običaje, vedenjske vzorce, vrednote, neverbalno komunikacijo, konverzijske obrazce), redkeje pa »visoka kultura« (kultura (umetniških in literarnih) dosežkov; literatura je tako najvišja stopnja kulture določenega naroda) (Skela 2009, 280).

Skela (prav tam, 281) gre potem še naprej in pravi:

»Kulturne vsebine je treba skrbno načrtovati in jih posredovati učencem že na samem začetku poučevanja. S poučevanjem kulture ne moremo čakati do takrat, ko imajo učenci že visoko stopnjo jezikovnega znanja, ker te stopnje ne doseže veliko učencev.«

Definicij kulture je zelo veliko, a ena izmed aktualnejših, ki lepo zakroži tudi sosedski prostor, je tudi tale:

»Kot posedovalec zakladnice znakov, ki jih zna množiti v neskončnost, je človek zmožen zagotoviti ohranjanje pridobljenih idej, jih sporočiti drugim ljudem in jih predajati svojim naslednikom kot nenehno rastočo dediščino.« (Šumi 2000, 63 v Vetrlih 2010, 113).

3 Vsebinski okvir bilateralnega projekta KuKoZu

3.1 Medkulturne, literarne in jezikovne kompetence

Triletni projekt (2019–2022) z akronimom *KuKoZu – Kultura, sobivanje in jezik skozi zgodbe za boljšo prihodnost | Kultur, Koexistenz und Sprache durch Geschichten für eine bessere Zukunft*⁶, v sodelovanju med Ljudsko šolo Spielfeld-Strass iz Avstrije (kot nosilcem projekta) ter Osnovno šolo bratov Polančičev Maribor iz Slovenije (kot partnerjem) si je zadal za cilj ravno zgoraj omenjeno posredovano definicijo kulture, ki bo na eni strani

⁶ Gre za projekt ERASMUS+, šolska partnerstva med šolami, koda projekta 2019-1-AT01-KA229-051455_2, številka zadeve KA2-SE-50/19.

spodbujala usvajanje sosedskih jezikov, lahko tudi poglobljeno glede na jezikovno in starostno heterogenost učečih se, hkrati pa bo po priporočilih didaktike sosedskih jezikov (Cavaion, 2019) omogočal stike z učenci in učitelji obeh držav, natančneje dežele Štajerske na slovenski in avstrijski strani, kar bo omogočalo prakticiranje rabe in proces učenja jezika v resničnih komunikacijskih položajih sosedskih (in drugih) jezikov (Cavaion, 2019). V tem okviru je bila predvidena izmenjava učencev, ki temelji na hipotezi stika oz. *contact hypothesis*⁷, ki priporoča, da mora medetnična izmenjava vključevati naslednje kriterije (Allport 1959, Pettigrew 1998 v Cavaion 2019, 13):

- »imeti jasno izrečeno podporo institucionalnih oblasti;
- zagotoviti enakovreden status in vlogo skupin, ki vstopata v stik;
- določiti skupni cilj, ki ga morajo skupine ob srečanju ali pred srečanjem skupaj doseči;
- ponuditi možnost za sodelovanje in skupno delo;
- ustvariti plodno okolje, v katerem se lahko ob srečanju razvije prijateljstvo.«

Ob didaktizaciji in prenosu kulturnih vsebin preko literarnih besedil lahko kulturne teme posredujemo na »impliciten način z učenjem komunikacijskih vzorcev, s strukturiranjem diskurza, prek izbora učnih vsebin« (Vetrih 2010, 119), ob tem pa Carnevale in Wojnesitz (2014) poudarjata, da samo z za pouk napisanimi in prirejenimi izhodiščnimi besedili ne bo šlo. K temu se nagibata tudi Gombos in Stefan⁸ (2013, 143): »Vsekakor je treba pri pouku drugega in tujega jezika že od samega začetka trenirati aktivno in produktivno rabo avtentičnega jezikovnega gradiva, ki je pogosto sinonim za ustna in pisna besedila, ki so daleč nad aktivno jezikovno ravno učencev« ter jim omogočiti vidno/pisno in/ali slišno podobo živega jezika, ki se ga srečuje pri vsakodnevem opravljanju različnih nalog. Mogoče vse skupaj teži k dosti bolj uporabni vlogi jezika, ampak ravno to osmišlja in motivira za učenje jezikov, zato tudi ekonomska motivacija (Novak Lukanovič 2020) za učenje sosedskih jezikov ni zanemarljiva.

3.2 Tematsko-medkulturni kriterij izbora besedila

Branje izvirnih literarnih besedil pri usvajanju ciljnega jezika ne spodbuja samo medkulturnosti, raznojezičnosti in večjezičnosti, daje impulz za tvorjenje govorjenih in pisnih sporočil, je pripomoček za utrjevanje jezikovnih in komunikacijskih struktur in besedišča, ampak spodbuja tudi uživanje ob branju. V didaktiki usvajanja sosedskih jezikov je

⁷ Cavaion (prav tam, 13) omenja hipotezo stika pri mladostnikih.

⁸ Prevod citata, avtorici. V nemščini: »Was im Zweit- und Fremdsprachenunterricht von Beginn an unbedingt trainiert werden sollte, ist der aktive und produktive Umgang mit authentischem Sprachmaterial, was häufig gleichbedeutend ist mit mündlichen und schriftlichen Texten, die weit über den aktiven Sprachniveau der Lernenden liegen.«

izrednega pomena tudi pristen stik z nosilcem kulture in jezika, ki pozitivno vpliva ne le na pozitiven odnos do jezika in kulture, ampak predstavlja tudi konkretno referenco, ki predaja in navdihuje za svoj jezik, literaturo in kulturo ter ustvarja prijetno okolje.

Pri obravnavi prenosa kulturnih vsebin z literarnim besedilom ob interdisciplinarnem pristopu, s katerim se posredujejo zanimive in pomembne kulturne vsebine, ki vplivajo na razumevanje, tudi kulturnih konceptualizacij, prebranega besedila ter med sabo povezuje »dosežke kulturne lingvistike (znotraj nje etnolingvistike), zgodovine književnosti, etnologije, sociologije in (med)kulturnih študijev« (Będkowska-Kopczyk & Antloga 2016b, 86), poleg pa vključuje še informacijsko-komunikacijsko tehnologije (robotke Bee-Bot© (v nadaljevanju robotek čebelica, saj je robotek podoben čebeli), aplikacijo LearnnigApp ter uporabo QR-kod in spletnih povezav za dostopanje do nalog za razumevanje prebranega besedila), ki pri učencih razvija zavedanje o jezikovno občutljivem, ustvarjalnem in kritično-razmišljajočem pouku.

Med pomembne kulturne vsebine, ki jih razumemo kot enega izmed motivatorjev za usvajanje jezika, prištevamo ključne besede kulture, ki jih definiramo po Anni Wierzbicki, in so »besede, ki so v določeni kulturi posebnega pomena in ki hkrati ponujajo vpogled v to kulturo« (Wierzbicka 1997, 15–16; gl. tudi Goddard, Wierzbicka 1995 v Będkowska-Kopczyk & Antloga 2016b, 86). Te ključne besede kulture se nanašajo na notranje, ki so povezani s specifičnim načinom mišljenja, verovanja, vrednotenja, z odnosom do sveta predstavnikov določene kulture, in zunanje vidike življenja, ki »so povezani s človekovimi dejanji v zasebnem, družbenem, kulturnem in institucionalnem prostoru in vsem, kar človeka obdaja (narava, artefakti, civilizacijski in kulturni dosežki)« (prav tam, 86).

Mini projektno delo z literarnimi besedili ob robotkih čebelica pri mlajših⁹ otrocih, ki ga usmerja in vodi učitelj, senzibilizira zavedanje in spoznavanje (novih) naslovov pravljic/zgodb, ki odražajo tudi geografsko-zgodovinski prostor. Zunanja motivacija je tako bližnji/ožji (in širši) geografski prostor, ki mu je znan, ter ga lahko vidi, zaznava ter v konkretnih položajih preverja njegovo obstojnost. Sam izbor pravljic tako zaokrožuje zgodbenost čitanke z naslovom Berimo skupaj! | Lese mit!, Čitanka / Lesebuch, od skupnega oz. znanega (kanonskega), npr. Palček, Dolg spanec – štajerska Trnuljčica, gre za znani¹⁰ zgodbi, ki so ju kot otroci zagotovo slišali v enem izmed prvih jezikov in se tako

⁹ V projektu KuKoZu so sodelovali otroci, ki so stari od šest do deset let, ter se v Sloveniji učijo nemščine fakultativno v okviru redne šolske ponudbe predmetov, slovenščino pa se v Avstriji učijo priložnostno/fakultativno ob podpori projektnih sredstev.

¹⁰ V didaktiki tujega/druega se priporoča obravnava že znanih, kanonskih zgodb, saj je (naj bi bila) učencem vsebina že dobro znana.

z vidika razumevanja navezujeta že na znano vsebino¹¹, hkrati pa lahko opazujejo razlike med različicami, ki so jih že prej poznali, ter različicami, ki so ju spoznali med poukom, do novega, neznanega. Dolg spanec – Štajerska Trnuljiča je hkrati tudi že tista, ki se navezuje na zgodovinsko-geografski prostor. Pravljiča o Dravi je tista, v kateri se poudarja pomen vode in rek tako v Sloveniji kot Avstriji. Za obe državi je pomemben koncept vode. V Avstriji je ob jezerih zelo razvit turizem, kar pričajo tudi številna letovišča ob jezerih, različne turistične dejavnosti pa se odvijajo tudi na reki Donavi. S slovenske perspektive je voda simbolno prikazana tudi v slovenskem grbu z dvema valovitima modrima črtama, ki simbolizirata morje in reke. Reka Drava je tudi geografski povezovalni element, saj je precejšen del rečnega toka tako v Avstriji kot Sloveniji, poleg tega ob njej v Mariboru na Lentu obstaja tudi predel Mariborske Benetke¹², ki še toliko bolj simbolizirajo pomen vode. Na obeh straneh meje pokrajino zaznamujejo še številni z vinsko trto zasajeni griči, obstajajo tudi skupne turistične vinske poti, Pravljiča o vinski trti pa razloži, zakaj sta na tem področju tako pomembni vinska trta in vino. Vino je sicer splošno rabljena beseda, a je v vinorodnih področjih obeh Štajersk »vino več kot le pijača – je kulturno pomenljiv objekt« (Będkowsks-Kopczyk 2020, 119). S čisto turistično prepoznavnega vidika je zaznati tudi besedo in sliko klopotec, s katerim so na obeh straneh meje povezane številne prireditve¹³. Beseda klopotec, v nem. Klapotetz, so v štajerskem predelu Avstrije prevzeli iz slovenščine (Będkowska-Kopczyk & Antloga, 2016a), zato ni nič presenetljivega, da je le-ta tudi navdih za številna literarjenja.

3.3 Jezik, dolžina in razpoložljivost besedila v nemščini in/ali slovenščini

Pri razpoložljivosti izhodiščnega besedila v obeh ciljnih jezikih se je izkazalo, da bo potrebno pripraviti tudi nove prevode (le dve izbrani besedili sta na začetku projekta obstajali v obeh jezikih), zato so rezultat projekta tudi tri na novo prevedene zgodbe, dve v slovenščino in ena v nemščino (glej tabelo 1). Številna besedila so izhodiščno zapisana v zelo zahtevnem jeziku, s polno neznanih, arhaičnih¹⁴ besed, ki lahko učečemu se na (zlasti) začetniški jezikovni ravni otežijo razumevanje literarnih besedil. Kot obliko zapisa, ki naj bi kljub vsemu mlajšemu učečemu se dvigovala motivacijo za branje tovrstnih besedil, je bil izbran slikopis, v katerem se z ilustrativno podobo vzpostavlja pomen sklepa-

¹¹ Tudi v modelu 5 gradnikov celovitega jezikovnega izobraževanja (v nem. 5 Bausteine umfassender sprachlicher Bildung), več na <https://sprachelesen.vobs.at/sprache/5-bausteine>, dostop 28. 5. 2022, je osrednjega pomena gradnik notranje slike in koncepti, ki izhajajo iz tega, da je naprej potrebno imeti vsebinsko ozadje, potem pa nanj »pripeljati« sporazumevalne komponente (npr. če učenec še nikoli ni bil na smučišču ali smučanju, bo težko pripovedoval ali opisoval to tematsko področje).

¹² Več na <https://dk.um.si/Dokument.php?id=107621&lang=slv>, dostop 28. 5. 2022.

¹³ Več v Będkowska-Kopczyk & Antloga 2016a.

¹⁴ Za literarna besedila je znano, da prinašajo drugačen jezik od vsakdana.

nja o zgodbi, slikopis je tako neke vrste povzetek, ki ohranja zgodbenost. Izbrane besede, podane oz. zapisane v ilustrativni podobi, tako asociirajo vsebino zgodbe, hkrati pa omogočajo tudi usvajanje nekaj ključnih (tudi kulturnih) besed v ciljnem jeziku. Sam pristop k spoznavanju jezika in kulture jezika temelji tako na branju izhodiščnih besedil najprej v prvem jeziku, nato pa v jeziku, ki se ga uči. Na izbor samega besedila je vplivala tudi dolžina besedila, saj ena izmed ključnih motivacij metode dela z besedilom v raznojezičnem/dvojezičnem področju na začetniških jezikovnih ravneh krajše besedilo do formata A5.

Posredovanje kulturnih tem na impliciten način preko učnih vsebin, v katerem s konceptom ključnih besed kulture za naš primer ponazarjamo v tabeli 1.

Pravljica	Ključna beseda kulture	Jezik izhodiščnega besedila	Izhodiščna razpoložljivost besedila v ciljnih jezikih	Avtor	Prevod
Palček	/	slovenščina	slovenščina, nemščina	ljudska (zapisal Matija Hajdič, izbral Alojzij Bolhar)	dr. Karin Almasy (v nemščino)
Dolg spanec – štajerska Trnuljčica	/	nemščina	nemščina	ljudska (povzeto po Patru Romualdu Prambergerju)	Tamara Puksic (v slovenščino)
Pravljica o Dravi	voda	slovenščina	slovenščina in nemščina	ljudska (priredba Saša Pergar)	Martina Mlakar (v nemščino)
Pravljica o vinski trti	vinska ¹⁵ trta, vino ¹⁶	nemščina	nemščina	ljudska (povzeto po Petru Stelzlu)	Tamara Puksic (v slovenščino)
Škorci in klopotec	klopotec	slovenščina	slovenščina	Franci Pivec	Jure Legvart in Gottfried Schafzahl (v nemščino)

Tabela 1: Izhodiščna besedila, jezik ter ključne besede slovenske kulture.

¹⁵ Będkowska-Kopczyk & Antloga (2016b, 89) predlagata za ključno besedo slovenske kulture med kategorijo favne in flore *stara trta* (gre za najstarejšo staro trto, ki raste na Lentu v Mariboru, več na <https://www.slovenia.info/sl/destinacije/znamenitosti/stara-trta>, dostop 28. 5. 2022), medtem ko pri kategoriji objekti narave *vinska trta*.

¹⁶ Iz vzgojno-izobraževalnega vidika je beseda *vino* za učence (zlasti sodelujoče v projektu) vprašljiva, saj se nanaša na alkoholno pijačo. Z vidika rabe jezika, informativne kulture in turizma pa je beseda, ki je del okoliškega vsakdana.

4 Metodično-didaktični princip

4.1 Spodbujanje motivacije za branje in usvajanje jezika z IKT

Kot ključni element motivacije za branje proznih besedil pri učencih uvajamo robotke čbelica, ob katerih se usvaja jezik ob medpredmetnem povezovanju, hkrati pa povezujemo obe možganski polobli. Ob robotkih čbelica se pojavlja tudi element igrifikacije ter izrazite prostorske orientacije.

Kot element osnovnega spoznavanja IKT je uvedba robotka čbelica, saj otroci zelo dobro uporabljajo številne računalnike, tablice, pametne telefone, a ne vejo, da je v ozadju potrebno znanje o usvajanju algoritmov, da se robotek čbelica premika po določeni površini oz. „pelje“. Za učitelje je ta robotek zagotovo dobrodošel pripomoček pri usvajanju in utrjevanju orientacije v prostoru, ob uvajanju le-teh pa še predmet medpredmetnega povezovanja.

Poleg zapisa besedila v obeh oblikah in jezikih so pod njimi posredovani še linki (lažje dostopanje ob branju na tablici ali pametnem telefonu) oz. QR-kode (za branje iz tiskane knjige) z LearningAppsi, v katerih se nahajajo tako naloge za usvajanje besedišča kot naloge za razumevanje prebranega besedila.

4.2 Oblike zapisa besedila

Notranjo diferenciacijo ob metodi dela z besedilom omogoča že sam izbor besedila, saj je vsaka zgodba podana v obliki slikopisa in zgodbe brez ilustracij (izjema je le *Pravljičica o Dravi*, saj je le tu izhodiščno besedilo v obliki slikanice). Omeniti je potrebno še vzporedno postavitev besedil ob branju v tiskani knjigi, kjer je na levi strani nemščina in na desni slovenščina. Slikovne (ilustracije so pripravili učenci s sodelujočih šol) in besedne/besedilne igralne kartice v velikosti 14 cm krat 14 cm, ki se vložijo v plastificirano igralno podlogo, po kateri se premika robot čbelica, so dvojezične in z ustreznim izborom omogočajo notranjo diferenciacijo.

4.3 Didaktične kompetence ter sodelovanje v sosedskem in medkulturnem stiku

Cilj projekta je bil zagotovo zastavljen na dveh ravneh, in sicer na ravni učitelja in na ravni učenca. Poleg dinamičnih in motivacijsko privlačnih stikov ter izmenjav na konkretnih jezikovno-kulturnih vsebinskih temeljih, ki omogočajo kakovosten jezikovno zavedajoč pouk jezika in kulture.

V ospredje so izstopale izmenjave¹⁷ v jezikovnih kopelih in ostajanju v ciljnih jezikih znotraj skrbno načrtovanih ur jezika, medtem ko za samo vzpostavljanje stika in aktivno rabo jezika tako slovenščine ali nemščine (J1 in/ali JT) ter kretnje (v skrajnem primeru tudi lingua franca). Za mlajše učence (učence na začetku osnovnošolskega izobraževanja) je ta stik z jezikom ter njihovimi govorci še posebej pomemben, saj hipoteza o kritičnem obdobju za učenje jezika (Lenneberg 1967 v Pirih Svetina 2005, 14) predvideva, da se otroci po svoji strukturi možganov v prvih desetih letih, oz. po drugih virih od drugega leta do pubertete, naravno, nenaporno in brezpogojno usvajajo jezik. „Pri tem stremimo k oblikovanju čim bolj „celovite“ izkušnje jezikovnega in medkulturnega učenja, ki je v tem primeru tudi izrazito izkustveno, saj se večina spoznanj oblikuje zunaj razreda oziroma neodvisno od tradicionalnih dejavnosti“ (Cavaion 2019, 28). Hkrati se ob tem izpolnita opisnika v ROPP-u v razdelku XIII o podobnostih in razlikah med kulturami, gre zlasti za opisnik K 13 „ve, da so med (sub)kulturami podobnosti in razlike“ ter K 15 „ve, kako se usvajati/se učiti kulturo“ (ROPP 2017, 47).

Pri didaktiki sosedskih jezikov, kadar so pri deležnikih različne jezikovne kompetence, od začetniških ravni jezikovnega znanja ciljnih jezikov tako pri učiteljih kot pri učencih, pa do višjih jezikovnih ravni pri učencih in učiteljih¹⁸, je zavedanje o jezikovni heterogenosti ključno.

Vsaka partnerska šola s projektnim timom je vstopila v projekt z določenimi idejami, željami in pozitivnim odnosom do različnih kultur ter jezikov. Tako je nastala tudi ideja o medsebojnem druženju, v katerem naj bi učenci izmenjali tudi svoje prve besede ter doživeli tudi (prvi vodeni) stik s sosednjo kulturo.

5 Zaključek

Rezultat projekta KuKoZu je dvojezična slovensko-nemška čitanka z naslovom *Berimo skupaj! | Lese mit!, Čitanka / Lesebuch*, igralne kartice za delo z robotki čebelica ter različne naloge v aplikaciji LearningApps. Dvojezična čitanka je tako bralno gradivo oz. tudi neke vrste učbenik, ki s svojim izborom besedil (skupne ter povezovalne kulturne vsebine, tako ključne besede kulture kot tudi z objekti narave) ter vpeljavo spletnih povezav in QR-kod doprinesel k motivaciji za usvajanje obeh sosedskih jezikov.

¹⁷ Zaradi koronavirusa se je z učenci izvedla le ena, pa še ta na daljavo.

¹⁸ Na slovenski strani projektnih udeležencev, zlasti učiteljev, je bila nemščina prisotna na vseh jezikovnih ravneh, medtem ko na avstrijski strani pri učiteljih jezikovnega znanja slovenščine ni bilo. Projektni sestanki so potekali v glavnem v nemščini, uradna vabila pa so bila dvojezična, v projektu obljubljeni diseminacija na portalu eTwinning je potekala v nemščini.

Literatura

- Balažič Bulc, Tatjana & Vesna Požgaj Hadži. 2018. Južnoslovanski jeziki v slovenskem izobraževanju – kaj preostane majhnim? *Slavistična revija*: 91–105. Dostop: <https://srl.si/ojs/srl/issue/view/2018-2>, 28.5.2022.
- Będkowska-Kopczyk, Agnieszka. 2020. Uporabnost koncepta ključnih besed kulture pri poučevanju kulturoloških vsebin in razvijanju medkulturne zmožnosti (na primeru vinske leksike). *Slavia Centralis* 1/2020: 7–17.
- Będkowska-Kopczyk, Agnieszka & Špela Antloga. 2016a. »Klopotec kot ena ključnih besed slovenske kulture.« V *Rojena v narečje. Akademikinji prof. Dr. Zinki Zorko ob 80-letnici*, ur. Marko Jesenšek, 545–560. Maribor. Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. Dostop: https://www.researchgate.net/publication/304248136_Klopotec_kot_ena_kljucnih_besed_slovenske_kulture 28.5.2022.
- Będkowska-Kopczyk, Agnieszka & Špela Antloga. 2016b. »Ključne besede slovenske kulture. Interdisciplinarni pristop.« *Annales. Series historia et sociologia, letnik 26, številka 1*: 85–94. Dostop: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-2HJRLQEO>, 28. 5. 2022.
- Carnevale, Carla & Alexandra Wojnesitz. 2014. *Sprachsensibler Fachunterricht in der Sekundarstufe. Grundlagen – Methoden – Praxisbeispiele*. ÖSZ Praxisreihe Heft 23. Graz: ÖSZ. Dostop: https://www.oesz.at/sprachsensiblerunterricht/UPLOAD/Praxisreihe_23web.pdf 28.5.2022.
- Cavaion, Irina M. 2019. *Priročnik didaktike jezikov v stiku. Učenje in poučevanje sosedskih jezikov ob čezmejnem povezovanju*. Koper: Annales ZRS. Dostop: https://www.zrs-kp.si/wp-content/uploads/2020/05/Cavaion_Prirocnik_SLO_2019_SPLET.pdf 28.5.2022.
- Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion Volume (2018). Dostop: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages> 28.5.2022.
- Gombos, Georg & Ferdinand Stefan. 2013. »Inhalt vor Form. Grundlinien einer nachhaltigen, kommunikationsorientierten Sprachdidaktik.« V *Mehrsprachigkeit grenzüberschreitend. Modelle, Konzepte, Erfahrungen*, ur. Georg Gombos, 131–144. Klagenfurt/Wien – Celovec/Dunaj: Drava Verlag – Založba Drava GmbH.
- Lah, Meta. 2012. *Bralno razumevanje pri pouku tujega jezika: vloga tipa besedila in avtentičnosti besedila*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. (Zbirka Razprave FF.)
- Pirih Svetina, Nataša. 2005. *Slovenščina kot tuji jezik*. Domžale: Izolit.
- Mikolič, Vesna. 2014. »Ključne besede kulture – ključ za razumevanje kultur.« V *Jeziki, literature in kulture v stiku (Ob 200-letnici M. J. Lermontova, 110-letnici Srečka Kosoveca in 100-letnici Vitomila Zupana)*, ur. Marko Jesenšek, 285–298. Maribor: Univerza v Mariboru.
- Morel, Alenka. 2021. »Medjezikovni stiki v slovenskem šolskem okolju.« V *Sociolingvistično iskrenje*, ur. Maja Bitenc, Marko Stabej in Andrejka Žejn, 107–121. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze. Dostop: <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/znanstvena-zalozba/catalog/download/259/370/6018-1?inline=1> 28.5.2022.

- Novak Lukanovič, Sonja. 2020. »Vrednost znanja jezika v gospodarstvu: izbrani raziskovalni rezultati.« *Torija in praksa*, let. 57, posebna številka: 55–70. Dostop: https://www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/tip/tip_pos_2020_novak_lukanovic.pdf?sfvrsn=0 28.5.2022.
- ROPP. Referenčni okvir za pluralistične pristope k jezikom in kulturam. 2017. *Zmožnosti in viri*. Dostop: <https://www.zrss.si/pdf/pluralisticni-pristopi-k-jezikom.pdf> 28.5.2022.
- Skela, Janez. 2009. »Tujejezikovna učna gradiva za pouk v otroštvu.« *Učenje in poučevanje dodatnih jezikov v otroštvu*, ur. Karmen Pižorn, 246–289. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Skupni evropski jezikovni okvir. 2011. *SEJO*. Dostop: <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/SEJO-komplet-za-splet.pdf> 28.5.2022.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, www.fran.si. Dostop: 28.5.2022.
- Šumi, Irena. 2000. *Kultura, etničnost, mejnost: konstrukcije različnosti v antropološki presoji*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Vetrik, Vera (2010): »Vključevanje kulturnih tem v didaktična gradiva za poučevanje sosednjih jezikov.« *Turizem kot medkulturni dialog*, ur. Aleksandra Brezovec in Vesna Mikolič, 111–121. Portorož: Fakulteta za turistične študije – Turistica.
- Wierzbicka, Anna. 1997. *Understanding Cultures Through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, Japanese*. New York: Oxford University Press.